

products of American corporation Afton Chemical, it gives the translation analysis which allows both to define major structural components of data sheets for additives, as well as translation transformations. As a result the article shows grammatical transformation of transposition and lexical and grammatical transformation of addition as the most common for such type of documents.

Keywords: data sheet, additive, translation transformation, transposition, addition.

**Лемий Н.Е., доцент, доктор філологічних наук,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ**

СПЕЦИФИКА ПЕРЕВОДА ТЕХНИЧЕСКИХ ПАСПОРТОВ НА ПРИСАДКИ К НЕФТЕПРОДУКТАМ

В статье рассмотрено специфику перевода технических паспортов на присадки к нефтепродуктам. Во-первых, описано терминологические трудности в переводе технических документов нефтеперерабатывающей промышленности с английского на украинский язык. Во-вторых, на материале технических паспортов на присадки к нефтепродуктам американской компании «Афтон Кемикал» представлено переводческий анализ, при котором выделено основные структурные компоненты технических паспортов на присадки, а также основные переводческие трансформации. В результате статья демонстрирует общую тенденцию наиболее частотного употребления грамматической трансформации транспозиции и лексико-грамматической трансформации добавления для такого рода документах.

Ключевые слова: технический паспорт, присадка, переводческая трансформация, транспозиция, добавление.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2017 р.

УДК 81'255.4

Лепухова Н.І., канд. філол. наук
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин

ПЕРЕКЛАД МЕДИЧНИХ АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У цій статті розглядаються типи скорочень, що використовуються у німецькомовних медичних текстах, та способи їх відтворення українською мовою. Теоретичний матеріал містить велику кількість прикладів для ілюстрації та аргументування своєї точки зору.

Ключові слова: абревіатура, скорочення, переклад, еквівалент, калькування, описовий переклад.

Переклад медичних текстів є одним із найважливіших і найвідповідальніших видів перекладу в сучасному суспільстві, адже від його точності залежить правильність лікування пацієнта, здоров'я, а іноді і життя людини. Тексти медичного спрямування відзначаються особливою структурно-композиційною будовою, насиченістю специфічними термінами, нехарактерним для інших типів тексту синтаксисом і

навністю великої кількості абrevіатур і скорочень. Усі ці характеристики медичного тексту сприяють компресії тексту, його економії, стислості, необхідності донести якомога більшого обсягу інформації за найбільш оптимального використання мовних засобів вираження інформації. Саме абrevіатури та скорочення є тими оптимальними засобами інформативності, які несуть значне функціонально-семантичне навантаження у німецькомовних медичних текстах і сприяють утворенню нових слів для закріплення нових понять замість їх розлогого опису.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена незмінним великим значенням правильності перекладу медичних текстів для здорового життя суспільства і збільшення інтересу науковців до питань перекладу медичних абrevіатур і скорочень.

Мета цієї статті полягає у представленні власного погляду на розмежування абrevіатур та скорочень слів німецькомовних текстів медичного спрямування та способів їх перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували актуальні лікарняні виписки із хвороб хворих, лікарські рекомендації, епікризи, протоколи діагностичних, лабораторних досліджень і проведення операцій.

За визначенням, представленим у короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів, “Скорочення – це спосіб словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або становить собою словосполучення, об’єднане загальним смислом” [1 : 125].

Абrevіатури у нашій роботі ми розглядаємо як складноскорочені слова, що утворені за допомогою складання і виступають як композити “... особливого роду, оскільки при їх утворенні складаються не повні основи, а скорочені» [4 : 281].

Для німецькомовних медичних текстів абrevіатури і скорочення є більш характерними, ніж для україномовних, тим більше, це становить проблему для їх розуміння та перекладу. Якщо український дослідник явищ абrevіації в українській мові Р.С. Миккульчик, узагальнюючи різні класифікації абrevіатур, виділяє два найпоширеніших їх види: ініціальні, які утворюються шляхом складання початкових літер та звуків (*ООН, ВАК*), та абrevіатури, які утворюються з допомогою складання частин слів (*автобаза, технагляд, міськвиконком*), то у німецькій мові видів абrevіатур виділяють більше [2: 12].

У німецькомовних медичних текстах виділяють два основні види скорочень: лексичні і графічні скорочення. Лексичні скорочення вимовляються у тій формі, у якій вони представлені на письмі, для графічних же скорочень характерне їх повне відтворення в усному мовленні [3].

Лексичні скорочення включають такі види скорочень:

- акроніми або ініціальні скорочення, утворені з початкових літер багатокompонентного слова: *SAMM (Schweizerische Ärztesellschaft für Manuelle Medizin)* – Швейцарська асоціація лікарів – мануальних терапевтів, *MRSA (Methicillin-resistenter Staphylococcus aureus)* – золотистий стафілокок, стійкий до метициліну, *die EF (die Ejektionsfraktion)* – фракція викиду, *DD (die Differentialdiagnose)* – диференційний діагноз, *GGT (Gamma-Glutamyltransferase)* – ГГТ;

- скорочені слова, утворені шляхом скорочення незалежно від морфемних меж. Найчастіше у мові медицини вживаються початкові скорочення, які називаються апокопами, якщо вони складають самостійну лексичну одиницю, напр.: *Sono (Sonografie)* – ультразвукове дослідження, *Echo (Echokardiographie)* – ехокардіографія, *Hysto (Hystologie)* – гістологія, гістологічне дослідження, *Labor (Laboratorium)* – лабораторія, *Reha (Rehabilitation)* – реабілітація, *Rheuma (Rheumatismus)* – ревматизм, *Polio (Poliomyelitis)* – поліомієліт. Також при скороченні може залишатися тільки перший склад слова, напр.: *Ca (Karzinom)* – карцинома, рак, *Erg. (Ergebnis)* – результат, *Pat. (Patient)* – пацієнт, або лише приголосні букви, напр.: *Mts (Metastasen)* – метастази, *Glc (Glucose/Glukose)* – глюкоза, *Hb (Hämoglobin)* – гемоглобін, *Ery (Erythrozyten)* – еритроцити, *Leuko (Leukozyten)* – лейкоцити, *lt. klin. Ang. (laut klinischer Angaben)* – згідно з клінічними даними;

- складноскорочені слова, утворені шляхом складання кількох скорочених основ, напр.: *Pharma-Lizenz (pharmazeutische Lizenz)* – фармацевтична ліцензія, *Onkochirurgie (onkologische Chirurgie)* – онкохірургія, *histopathologische (histologische und pathologische) Beurteilung* – гістопатологічний висновок; *HDL-Cholesterin* – холестерин ЛПВЩ (холестерин ліпопротеїнів високої щільності), *LDL-Cholesterin* – холестерин ЛПНЩ (холестерин ліпопротеїнів низької щільності), *Gesamt-IgE* – загальний імуноглобулін E.

- буквенно-цифрові скорочення: *PDE-5* – ФДЕ-5, *PR-3* – протеїназа-3, *fT3* – трийодтиронін вільний, *fT4* – тироксин вільний.

До графічних скорочень належать запозичені латинські скорочення, а також позначення мір, одиниць, величин, грошових знаків тощо.

Залежно від сфери вживання пропонуємо поділяти скорочення і абрєвіатури, що найчастіше використовуються в німецькомовних медичних текстах на загальні і специфічно-медичні. Загальні скорочення можуть, на нашу думку використовуватися як у медичній літературі, так і в інших типах текстів різних функціональних стилів, наприклад, *max.* – макс., *min.* – мин., *z. T. (zum Teil)* – частково, *lat. (lateinisch)* – латинський, *org. (organisch)* – органічний, *seitl. (seitlich)* – збоку, *bds. (beidseits)* – з обох сторін, *tgl. (täglich)* – щодня, *abs. (absolut)* – абсолютний, *sog. (sogenannt)* – так званий, *geb. (geboren)* – народився, *gest. (gestorben)* – помер, *begl. (beglaubigt)* – посвідчено, *vgl. (vergleiche)* – порівняй, *u. (und)* – і, *i. V. (in Verbindung)* – у поєднанні з, *V. a. (Verdacht auf)* – підозра на, *Z. n. (Zustand nach)* – стан після.

Сферою вживання специфічно-медичних скорочень є переважно медична література. Такі скорочення залежно від функціонально-інформативного навантаження вживаються у досліджуваному матеріалі для представлення відомостей загального характеру (дані про пацієнта, лікаря, медичний заклад тощо), анамнезу і

діагнозу пацієнта (назви хвороб), медичних досліджень (назви досліджень, одиниці вимірювання, назви органів і тканин), лікарських рекомендацій (назви препаратів і хімічних речовин).

Якщо переклад загально-вживаних скорочень не повинен викликати значних труднощів, то переклад специфічно-медичних скорочень часто є складним завданням для перекладача і має підпорядковуватися певній послідовності дій.

Процес перекладу медичних скорочень і абрєвіатур передбачає два етапи:

1. дешифрування скорочення, тобто визначення вихідної німецькомовної основи або кореня.

2. відтворення відповідної німецькомовної форми засобами української мови, тобто пошук еквівалентів, які найбільш точно передавали б значення німецькомовного скорочення.

Вже на першому етапі перекладу скорочень перекладач може відчутти труднощі у зв'язку з явищем омонімії, значно поширеним у медицині, коли одна і та ж абрєвіатура позначає різні назви за своїм значенням, які проте використовуються у медицині. Для визначення правильного значення перекладач повинен, перш за все, орієнтуватися у макроконтексті, тобто визначити, яку інформацію має представляти певна абрєвіатура. Орієнтиром при цьому може виступати її розташування у тексті. Наприклад, якщо абрєвіатура розташована на початку тексту, то більша вірогідність того, що вона представляє інформацію загального характеру. Таким чином, абрєвіатуру *FA* перекладемо як *лікар або лікар-спеціаліст (Facharzt)*. У тестовому блоці, що стосується анамнезу і діагнозу пацієнта, абрєвіатура *FA* може перекладатися як *сімєйний анамнез (Familienanamnese)* або *фіброаденома (Fibroadenom)*.

Наведемо інші приклади омонімів серед медичних абрєвіатур:

AO	1. Aorta	1. аорта
	2. Arbeitsgemeinschaft für Osteosynthesefragen	2. Міжнародна асоціація з вивчення остеосинтезу
LV	1. Linker Ventrikel	1. лівий шлуночок
	2. Linker Vorhof	2. ліве передсердя
OA	1. Oberarzt	1. завідувач відділенням
	2. Oberarm	2. плече
	3. Osteoarthritis	3. остеоартрит
PE	1. Probeexision	1. біопсія; біоптат
	2. Pulmonalembolie	2. легенева емболія
	3. Pleuraerguss	3. плевральний випіт
	4. Perikarderguss	4. перикардіальний випіт
	5. Partialepilepsie	5. часткова епілепсія
	6. psychomotorische Epilepsie	6. психомоторна епілепсія
	7. parenterale Ernährung	7. парентеральне харчування
AS	1. Aortenstenose	1. стеноз аорти

	2. Augensalbe	2. мазь для очей
	3. auris sinistra	3. ліве вухо
KG	1. Körpergewicht	1. маса тіла
	2. Krankengeschichte	2. історія хвороби
	3. Krankengymnastik	3. гімнастика для хворих
	4. Kraftgrad	4. ступінь зусилля
KK	1. Kreatinkinase	1. креатінкіназа
	2. Kehlkopf	2. гортань
	3. Kinderkrankheiten	3. дитячі хвороби; хвороби перенесені у дитинстві
AK	1. Aortenklappe	1. аортальний клапан
	2. Antikörper	2. антитіла
	3. Absorptionskoeffizient	3. коефіцієнт всмоктування
AF	1. Atemfrequenz	1. частота дихання
	2. atriale Fibrillation	2. атріальна фібриляція
Af	Alkoholfrei	без вмісту алкоголю
af	anteflexed	в антефлексії (положення матки)

На другому етапі перекладу медичних скорочень і абревіатур з німецької мови перекладач користується відповідними термінологічними словниками, двомовними медичними словниками, в яких він може знайти відповідний еквівалент одиниці перекладу, медичними довідниками, посібниками, іншими медичними ресурсами, включно електронні ресурси та консультації з лікарями або медичними працівниками, якщо такого еквіваленту немає і переклад абревіатури викликає значні труднощі. Крім перекладу німецьких медичних абревіатур шляхом добору еквівалента, напр.: *DNA* – ДНК, *ZNS* – ЦНС, *WHO* – ВОЗ, застосовуються також такі способи перекладу як транскрипція: *CT* – КТ, транслітерація: *CCP* (*cyclisches citrulliniertes Peptid*) – ЦЦП (*циклічний цитруліновий пептид*), *FDG* (*Fluordesoxyglukose*) – ФДГ; калькування: *BWK* (*Brustwirbelkörper*) – тіло грудного хребця, запозичення іншомовної абревіатури: *EKG* – ЕКГ, *MRT* – МРТ, описовий переклад: *HBs-Antikörper* – антитіла до поверхнього антигену вірусу гепатиту В, *MCH* – середній вміст гемоглобіну в еритроциті, *MCHC* – середня концентрація гемоглобіну в еритроциті.

Трапляються випадки, коли повна назва німецькою мовою може відтворюватися українською мовою за допомогою абревіатури, напр., *gastroösophageale Refluxkrankheit* – гастроєзофагеальна рефлюксна хвороба (ГЕРХ).

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що під час перекладу скорочення, що використовується у медичному тексті, використовуються різні способи перекладу і, перш за все, пошук відповідного еквівалента, а за відсутності такого еквівалента ефективним способом перекладу є калькування слова, особливо при перекладі складноскорочених слів, і створення таким чином відповідного поняття в українській мові або описовий переклад з метою уникнення неоднозначності при тлумаченні поняття

фахівцями, адже неправильний або неточний переклад медичних скорочень може коштувати життя.

Перспективою подальших досліджень може бути вживання латинських та англійських скорочень у німецькомовних медичних текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Биби́к, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 156 с. 2. Микульчик Р.С. Сучасні українські аббревіатури: перспективи і стан дослідження// Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2005. – № 538: Проблеми української термінології. – С. 12–15. 3. Перепечкина С.Е., Акулова Е.В. Сокращения в немецкой медицинской литературе, особенности написания и произношения. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sn-philolocom.crimea.edu/archiv/2011/uch_24_11fn/012.pdf 4. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию / Н. М. Шанский. – М.: URSS, 2010. – 336 с.

Ленухова Н.И., канд. филол. наук

Нежинский государственный университет имени Николая Гоголя, Нежин

ПЕРЕВОД МЕДИЦИНСКИХ АББРЕВИАТУР И СОКРАЩЕНИЙ С НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

В статье рассматриваются типы сокращений, используемые в немецких медицинских текстах, и способы их воссоздания на украинском языке. Теоретический материал содержит большое количество примеров для иллюстрации и аргументации своей точки зрения.

Ключевые слова: *аббревиатура, сокращение, перевод, эквивалент, калькирование, описательный перевод.*

*Liepkhova N., PhD in Philology
Nizhyn Gogol State University, Nizhyn*

TRANSLATION OF MEDICAL ABBREVIATIONS AND REDUCTIONS FROM GERMAN INTO UKRAINIAN

The article sheds light on the types of reductions, which are used in German medical texts, and the ways of their translation into Ukrainian. The examples to illustrate the author's point of view have been provided.

Key words: *abbreviation, reduction, translation, equivalent, calquing, descriptive translation.*

Стаття надійшла до редакції 20.02.2017.